

УДК 327.477

DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.34>

Воронова Надія Сергіївна,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ “Донбаський
державний педагогічний університет”
orcid.org/0000-0001-7957-1655
Voronova.ns@ukr.net*

Прокопенко Олексій Володимирович,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових та
суспільно-політичних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
orcid.org/0009-0001-4805-4986
o.prokopenko@snu.edu.ua*

Подніглазов Кирило Дмитрович,

*аспірант кафедри господарсько-правових
та суспільно-політичних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
orcid.org/0009-0009-1078-0622
kirillrespons@gmail.com*

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Історія взаємин України та Польщі сповнена як складних, так і надихаючих періодів. Ця спільна історична спадщина, що охоплює тривалу співпрацю, культурний обмін і конфлікти, формує важливу основу для сучасного діалогу. Епоха цифровізації відкрила нові перспективи для історико-культурних комунікацій між країнами, даючи змогу інтегрувати ці зв'язки у глобальний цифровий простір і забезпечити доступ до культурних надбань обох країн. Державний кордон зазвичай сприймається як бар'єр для спілкування та розвитку. І справді, у багатьох відношеннях це створює значні труднощі для прикордонного населення й організацій у їхньому повсякденному житті. Ця проблема стає ще складнішою, коли цей кордон одночасно поділяє різні економічні зони, як це відбувається у випадку з Польщею, країною – членом Європейського союзу, та Україною, яка не входить до ЄС. На щастя, життя не терпить порожнечі і люди мають природне прагнення взаємодії та співробітництва незалежно від їх походження, вони прагнуть подолати будь-які перешкоди. Транскордонне співробітництво якраз є відображенням цих двох істин. Воно зближує спільноти з обох боків державних кордонів для загального вирішення питань, які є важливими для них. У статті розглядаються основні напрями співпраці України та Польщі, україно-польські історико-культурні комунікації в умовах цифровізації, включно з оцифруванням архівів, створенням цифрових платформ для культурного обміну та впровадженням інноваційних технологій у гуманітарні дослідження. Крім того, аналізуються виклики, які постають на шляху реалізації цих ініціатив.

Ключові слова: Україна, Польща, україно-польські, історико-культурні комунікації, епоха цифровізації.

Voronova Nadiia,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Philosophy, History,
Social and Humanitarian disciplines
SHEE "Donbas State Pedagogical University"*
orcid.org/0000-0001-7957-1655
Voronova.ns@ukr.net

Prokopenko Oleksii,
*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economic,
Legal and Socio-Political Relations
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*
orcid.org/0009-0001-4805-4986
o.prokopenko@snu.edu.ua

Podnihlazov Kyrylo,
*Postgraduate Student at the Department of Economic, Legal
and Socio-Political
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*
orcid.org/0009-0009-1078-0622
kirillrespons@gmail.com

UKRAINIAN-POLISH HISTORICAL-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE AGE OF DIGITALIZATION

The history of Ukrainian-Polish relations is full of both difficult and inspiring periods. This shared historical heritage, which includes long-term cooperation, cultural exchange and conflicts, forms an important basis for modern dialogue. The age of digitalization has opened up new prospects for historical-cultural communications between countries, allowing these connections to be integrated into the global digital space and providing access to the cultural heritage of both countries. The state border is usually perceived as a barrier to communication and development. And indeed, in many respects it creates significant difficulties for border populations and organizations in their daily lives. This problem becomes even more complicated when this border simultaneously divides different economic zones, as is the case with Poland, a member state of the European Union, and Ukraine, which is not a member of the EU. Fortunately, life does not tolerate emptiness, and people have a natural desire for interaction and cooperation regardless of their origin, they strive to overcome any obstacles. Cross-border cooperation is precisely a reflection of these two truths. It brings communities together on both sides of state borders for a common solution to issues that are important to them. The article examines the main areas of cooperation between Ukraine and Poland in the context of digitalization, including the digitization of archives, the creation of digital platforms for cultural exchange and the introduction of innovative technologies in humanitarian research. In addition, the challenges that arise on the way to the implementation of these initiatives are analyzed.

Key words: Ukraine, Poland, Ukrainian-Polish, historical and cultural communications, the era of digitalization.

Постановка проблеми. Україно-польські відносини мають глибокі історичні корені, які формувалися століттями через взаємодію двох народів у різних соціально-економічних і культурних умовах. Сучасна епоха цифровізації відкрила нові можливості для розвитку комунікацій між Україною та Польщею, даючи змогу інтегрувати історичну спадщину в глобальний цифровий простір і забезпечити більш широкий доступ до інформації

про спільне минуле. Україно-польські культурні комунікації в умовах цифровізації мають великий потенціал для подальшого розвитку. Оцифрування історичної та культурної спадщини, спільні освітні ініціативи та віртуальні заходи сприяють не лише збереженню спільного культурного надбання, але й формуванню нових форм діалогу між двома країнами. Успішне подолання викликів цифровізації, як-от фінансові обмеження та правові питання,

дасть змогу зміцнити співпрацю та зробити її ще більш результативною.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Міжкультурна комунікація – термін, уведений у науковий обіг Г. Трейгер та Е. Холл (Трейлер, Холл, 1954). Поняття міжкультурної комунікації було введено в 1950-х американським культурним антропологом Е. Холлом у рамках розробленої ним за завданням Державного департаменту США програми адаптації американських дипломатів та ділових людей за кордоном. Г. Трейгер та Е. Холл цим поняттям позначили «ідеальну мету, до якої повинна прагнути людина у своєму бажанні якнайкраще та ефективніше адаптуватися до навколишнього світу» (Hall, 1955). Значення досліджень міжкультурної комунікації посилюється у зв'язку з процесами глобалізації.

У світі великих даних, електронних бібліотек, цифрових архівів, систем потокового передавання в реальному часі наша культура кардинально змінюється. Витоки «цифрової гуманітаристики» або «цифрові гуманітарні науки» (Digital Humanities, DH) сягають середини ХХ ст. – з початку розвитку «гуманітарної інформатики» (humanity computing). Перейменування у 1990-х роках «гуманітарної інформатики» на «цифрову гуманітаристику» ознаменувало собою, за висловом К. Хейліс (Hayles, 2012), перехід діяльності у справжнє інтелектуальне починання із власною професійною практикою. Цифрова гуманітаристика має міждисциплінарний характер: ґрунтуючись на методології традиційних гуманітарних наук (філософії, культурології, історії, літератури, лінгвістики, археології, музики, мистецтва, соціальних наук), усе більше застосовує методологію та логіку досліджень інформатики, математики, статистики, комп'ютерного аналізу, машинного навчання тощо, в такий спосіб забезпечуючи створення і збереження культурного капіталу суспільства, вдосконалення методів аналізу даних та їх структурування й забезпечення доступу (Le Deuff, 2018).

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз особливостей україно-польських культурних комунікацій в умовах цифровізації, розгляд їхніх ключових аспектів, перспектив і викликів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток цифрових технологій значно впливає

на культурні комунікації між Україною та Польщею, які мають багатовікову історію. В епоху цифровізації культурний обмін між країнами отримав нові форми через використання цифрових платформ, соціальних мереж і технологій. Це сприяє збереженню історичної спадщини, розвитку культурної дипломатії, а також формуванню спільного інформаційного простору. Особливості україно-польських культурних комунікацій:

1. Цифрова культурна дипломатія. Україна та Польща активно використовують цифрові платформи для популяризації своїх культур на міжнародній арені. Український інститут і Польський інститут у Києві проводять численні онлайн-заходи: виставки, концерти, лекції та конференції. Наприклад, Польський інститут у Києві створює віртуальні виставки, присвячені спільній історії та культурі двох народів, що дає змогу досягти ширшої аудиторії, особливо серед молоді (Cyfrowe Dziedzictwo).

2. Оцифрування культурної спадщини. Оцифрування музейних експонатів, архівів і бібліотечних матеріалів є важливим напрямом співпраці. Польський проєкт Polona.pl і українська ініціатива «Електронний архів України» сприяють збереженню і популяризації культурних об'єктів через відкритий доступ до них у цифровому форматі. Наприклад, у рамках проєкту «Віртуальний Львів» створено 3D-моделі архітектурних пам'яток, що демонструють польський і український вплив у культурному середовищі міста (Aggarwal, Singhal, 2019).

3. Міжнародні фестивалі та події. Багато культурних заходів перейшли в онлайн-формат, що розширило їхню аудиторію. Фестиваль української культури в Польщі транслювався онлайн у 2022 році, привернувши увагу глядачів з різних країн. Уже 17-й рік поспіль у Польщі проводять один із найбільших фестивалів, які популяризують українську культуру в Польщі – *Ukrainska wiosna* («Українська весна»). Польські музичні та театральні колективи беруть участь у заходах, організованих в Україні, використовуючи цифрові платформи для трансляцій (*Ukrainska wiosna*, 2024).

4. Освітні проєкти та цифрові гуманітарні науки. Цифрові технології активно впроваджуються в освітні ініціативи. Варшавський університет і Київський національний університет імені Тараса Шевченка організовують спільні

вебінари з культурної спадщини, підкреслюючи роль цифровізації у вивченні історії. Проєкт Comm.on Heritage («Comm.on Heritage. Community Manager for Inclusive Development of Vulnerable Areas based On Heritage») передбачає створення інтерактивних курсів, що охоплюють спільну історію, мистецтво та літературу України і Польщі (Comm.on Heritage).

Переваги цифровізації для україно-польських комунікацій такі:

1. Розширення аудиторії. Завдяки онлайн-доступу культурні заходи стали доступнішими для людей із різних регіонів та країн.

2. Збереження спадщини. Оцифрування забезпечує довготривале збереження культурних артефактів та їх доступність для досліджень.

3. Спільний культурний простір. Спільні цифрові проєкти формують позитивний образ обох країн у глобальному інформаційному просторі (Волинець, 2021). Оцифрування є одним із найважливіших елементів збереження історичної спадщини. Завдяки цифровим технологіям з'являється можливість не лише зберегти історичні документи, а й забезпечити до них доступ широкій аудиторії дослідників і громадськості.

1. Спільні проєкти з оцифрування. Польські та українські архіви мають значний обсяг матеріалів, що відображають спільне минуле обох народів. Наприклад, документи часів Речі Посполитої чи періоду Другої світової війни становлять інтерес для обох сторін. Польська ініціатива Cyfrowe Dziedzictwo оцифровує історичні джерела, пов'язані з історією Польщі та сусідніх народів, включно з Україною (Cyfrowe Dziedzictwo). Ця програма спрямована на інтеграцію оцифрованих матеріалів у загальнодоступні бази даних. В Україні діє проєкт «Електронний архів України», який оцифровує архівні документи Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (Національна бібліотека України імені В. Вернадського). Особливу цінність становлять матеріали, які відображають польсько-українські відносини.

2. Оцифрування чутливих історичних тем. Складні історичні питання, як-от Волинська трагедія, потребують комплексного аналізу та доступу до архівних джерел обох сторін. Спільне оцифрування матеріалів допомагає

уникнути однобічного трактування подій, сприяючи діалогу між науковцями. Подібні ініціативи створюють основу для порозуміння через історичні факти (Липак, 2020).

Цифрові платформи відіграють важливу роль у популяризації культурних надбань і забезпеченні доступу до них широкій аудиторії. Так, Polona.pl – польська національна цифрова бібліотека, містить велику кількість матеріалів, що стосуються української культури (Polona.pl). Наприклад, документи про участь українців у Речі Посполитій, праці Тараса Шевченка, які видавалися в Польщі, тощо. Українська національна цифрова бібліотека створює доступ до матеріалів про історію Польщі, зокрема, через колекції Національної бібліотеки України. Наступним шагом є європейські ініціативи: Europeana є спільною платформою, яка об'єднує оцифровані культурні ресурси з усього ЄС (Europeana). Україна активно долучається до цієї ініціативи, надаючи матеріали, що ілюструють історичний зв'язок із Польщею. Платформа також містить спільні україно-польські проєкти, присвячені архітектурній спадщині Львова, Варшави, Кракова. Використання мобільних технологій для популяризації історико-культурної спадщини стає все більш популярним. Наприклад, розробка інтерактивних екскурсій Львовом та Краковом, що демонструють вплив однієї культури на іншу, сприяє залученню молоді.

Цифрова гуманітаристика відкриває нові можливості для дослідження історії та культури, а саме:

1. Інтеграція історичних баз даних. Проєкт «Бібліотека Речі Посполитої» є прикладом успішної інтеграції цифрових архівів. Цей ресурс об'єднує документи періоду XVII–XVIII століть, створюючи можливості для порівняльного аналізу історії обох країн (Krajewski, 2022).

2. Цифрове картографування. Українські та польські дослідники активно співпрацюють у створенні цифрових карт історичних подій. Це, наприклад, карти, що ілюструють переміщення населення під час Другої світової війни. Такі ініціативи сприяють більш точному аналізу міграційних процесів (Caudell, 1992).

3. Академічні обміни. Українські та польські університети реалізують спільні програми з підготовки фахівців у сфері

цифрової гуманітаристики. Прикладом є програма співпраці Варшавського університету та Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Наведемо ключові спільні україно-польські культурно-історичні проєкти:

– Транскордонний культурний ландшафт, який колись був таким багатим і різноманітним, у другій половині ХХІ ст. сильно втратив свою самобутність. Сліди деяких культур згодом стираються. Багато римсько-католицьких церков в Україні, православні храми в Польщі та єврейські синагоги по обидва боки кордону залишаються беззахайними та занедбаними. Разом із тим вони є важливими елементами культурної самобутності наших країн, пам'яттю, яка має бути передана наступним поколінням. Власне, два такі табори під назвою «Наша спільна культурна спадщина» будуть організовані в рамках проєкту в Угнєві та Пшемислі. Волонтери з Польщі та України працюватимуть над реставрацією історичних і культурних пам'яток, як-от синагога та єврейський цвинтар, православний та римсько-католицький храми (Наше й не наше, 2020).

– Територія Підкарпатського воєводства в Польщі – це місце, де розпочався видобуток нафти, який використовувався для цілей, відомих нам сьогодні. Проєкт LUKASIEWICZ спрямований на поширення знань про нафтову спадщину (Нафтова спадщина діяльності Ігнатія Лукасевича). У рамках реалізованих заходів буде створено відеогід, який представлятиме індустріальну культуру, пов'язану з досягненнями Ігнатія Лукасевича, способами видобутку нафти, а також буде розроблено квест (інтерактивна гра). Новий мультимедіа путівник місцями, пов'язаними з його життям і професійною діяльністю (Жешув, Ясло, Кросно, Бубрка, Санок, Лісько, Устшики Дольне на польській стороні та Старий Самбір, Східниця, Борислав, Дрогобич, Львів на українській стороні) буде доступний в Інтернеті в електронному вигляді.

– Вимушене переселення, дві світові війни та широкомасштабна міграція у ХХ ст. безповоротно змінили територію проживання бойків (бойки – етнічна група на території Сколівських Бескид в Україні та Бещад у Польщі). Останнє десятиліття продемонструвало приплив туристів в ці регіони, а також зростання інтересу до місцевих традицій. Проєкт MountainTaste відкриє секрети, почастиє апетитними стравами,

приготованими карпатськими господарями, та надихне на кулінарні експерименти (MOUNTAINTASTE, 2022). Команда проєкту здійснить збір матеріалів про бойківську кухню, включно з етнографією, народними оповіданнями, старими рецептами зі Львівської області та Підкарпатського воєводства. Отримані результати будуть використані для публікації кулінарної книги та кулінарного блогу.

– Замки у Жовкві та Касичині – визначні пам'ятки українсько-польського прикордоння. Кожен замок охоплює сотні років унікальної та загадкової історії людей. На жаль, туристичний потенціал цих споруд використовується не належним чином через їхній незадовільний стан. Для вирішення нових викликів на сьогоднішньому туристичному ринку потрібні інноваційні підходи до управління та просування. Команда проєкту Promo2Castles вірить, що ефективно просування, розвиток компетентності персоналу та залучення місцевих громад обох міст стануть стимулом для відвідування цих історичних об'єктів (PL-UA, 2021). Для ефективного просування Жовкви також буде розроблено брендову та маркетингову політику. Покращена версія сайту Історико-архітектурного заповідника м. Жовкви допоможе відвідувачам у вивченні місцевих визначних пам'яток.

– У Люблінському воєводстві та Львівській області культурні середовища польського й українського народів уже протягом довгих років впливають один на одного. Деякі з них є загальними, деякі розрізняються, проте поінформованість місцевих спільнот про загальне культурне й етнічне походження низька. Гміна Ксенжпіль і Муніципальний центр культури у Ксенжполі спільно із Червоноградським народним будинком переконалися, що достатніх інструментів для налагодження транскордонного співробітництва в галузі культурного життя та захисту історичної спадщини немає. Ба більше, відсутність транскордонного культурного обміну унеможливило встановлення добросусідських відносин. Проєкт K&K:PolUA пропонує інструменти, які уможливлять культурний обмін між Ксенжполем і Червоноградом (Księżpol & Kristinopol, 2020). У цих містах буде організовано спільні майстер-класи з кулінарії, художні традиції, фотографічні семінари з документування культурної та історичної спадщини. Ці заходи дадуть змогу мешканцям

обох регіонів ознайомитися із спільною спадщиною. Також буде створено творчий колектив, репертуар якого буде заснований переважно на традиційній народній музиці. Група розвиватиме свій репертуар у рамках творчих майстерень. Крім того, завдяки будівництву амфітеатру в Червонограді та придбання звукового обладнання для концертного залу у Ксенжполі стане можливою організація багатьох культурних заходів.

Хоча цифровізація відкриває широкі можливості, існують також значні виклики: 1. Юридичні питання. Регулювання авторських прав на оцифровані матеріали часто стає перепорою для створення відкритих баз даних. Авторське право на оцифровані матеріали та питання зберігання даних ускладнюють розвиток співпраці. 2. Фінансування. Проекти з оцифрування потребують значних фінансових ресурсів, які не завжди доступні. Багато музеїв та архівів в Україні та Польщі стикаються з нестачею ресурсів для впровадження цифрових

технологій. 3. Технічні труднощі. Забезпечення високої якості оцифрованих матеріалів вимагає сучасного обладнання та програмного забезпечення, що також є проблемою для багатьох архівів. 4. Мовний бар'єр. Хоча більшість проєктів передбачають двомовний формат, потреба у якісних перекладах і адаптації залишається актуальною.

Висновки. Цифровізація відкрила нові перспективи для україно-польських історико-культурних комунікацій. Спільні проєкти у сфері оцифрування архівів, створення цифрових платформ і використання інноваційних технологій сприяють не лише збереженню спільної спадщини, але й розбудові сучасних зв'язків між народами. Вирішення викликів, пов'язаних із правовими, фінансовими та технічними аспектами, є ключем до успіху подальшої співпраці. Це створює нові можливості для поглиблення діалогу між Україною та Польщею, базованого на взаємній повазі та спільному історичному досвіді.

Список використаних джерел:

- «Алгоритм дій» на фестивалі української культури *Ukrainska wiosna* в Познані. URL: <https://algoritmytm.ngo/articles/alhorytm-diy-na-festyvali-ukrayinskoyi-kultury-ukrainska-wiosna-v-poznani>.
- Волинець, В. (2021). Віртуальна, доповнена та змішана реальність: сутність понять та специфіка відповідних комп'ютерних систем. *Культурно-мистецька освіта і практика*, 37, 231–241. DOI: 10.31866/2410-1311.37.2021.237322.
- Електронний архів України: Національна бібліотека України імені В. Вернадського. URL: <https://nbuv.gov.ua>.
- Липак, О. (2020). Застосування технологій VR та AR в музеях. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції*, 15.05.2020. Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.
- Наше й не наше. Що таке спільна спадщина і як її берегти. 2020. URL: <https://novapolshcha.pl/article/nashe-i-ne-nashe-sho-take-spilna-spadshina-i-yak-ii-beregti/>.
- Нафтова спадщина діяльності Ігнатія Лукасевича. URL: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/lukasiewicz/>.
- Трейгер, Г., Холл, Е. (1954). Культура та комунікація. Модель аналізу.
- Aggarwal, R. & Singhal, A. (2019). Augmented reality and its effect on our life. *International Conference on Cloud Computing, Uttar Pradesh, India*. 10–11 January 2019, pp. 510–515.
- Cyfrowe Dziedzictwo: Польський національний проєкт цифровізації. URL: <https://cyfrowedziedzictwo.pl>.
- Caudell, T. (1992). Augmented reality: An application of heads-up display technology to manual manufacturing processes. *Conference: System Science*, V. 2, pp. 659–669. DOI: 10.1109/HICSS/1992/183317.
- Comm.on Heritage. URL: <https://common-heritage.eu/the-project/>.
- Europeana – Європейська цифрова бібліотека. URL: <https://www.europeana.eu>.
- Hall, E.T. (1955). Hidden Differences: Studies in International Communication. P. 24.
- Hayles, N.K. (2012). How We Think: Transforming Power and Digital Technologies. In: Berry, J. ed. *Understanding digital humanities* Palgrave Macmillan. P. 42–66.
- Krajewski, M. (2022). Digital Heritage in Poland. *Digital Humanities Quarterly*.
- Książpol & Kristinopol: ethno+geo=perspective. URL: <https://pbu2020.eu/en/projects2020/412>.
- Le Deuff, O. (2018). *Digital Humanities: History and Development*. London: Wiley-ISTE. 159 p.
- MOUNTAINTASTE. The culinary traditions of the highlanders. URL: <https://tesim-enicbc.eu/wp-content/uploads/2022/10/MOUNTAINTASTE.pdf>.
- Polona.pl – Польська національна цифрова бібліотека. URL: <https://polona.pl>.
- PL-UA_Programme Manual. Regular projects – application. URL: https://pl-ua.eu/files/uploads/pages_en/pbu2021-2027/.

References:

- “Alhorytm diy” na festyvali ukrayinskoyi kultury “Ukrainska wiosna” v Poznani [“Algorithm of Action” at the Ukrainian Culture Festival “Ukrainska wiosna” in Poznan]. Retrieved from: <https://algoritmy.ngo/articles/alhorytm-diy-na-festyvali-ukrayinskoyi-kultury-ukrainska-wiosna-v-poznani> [in Ukrainian].
- Volynets, V. (2021). Virtualna, dopovnena ta zmishana realnist: sutnist ponyat ta spetsyfika vidpovidnykh komp'yuternykh system [Virtual, augmented and mixed reality: the essence of concepts and the specifics of relevant computer systems]. *Kulturno-mystetska osvita i praktyka*, 37, 231–241. DOI: 10.31866/2410-1311.37.2021.237322 [in Ukrainian].
- Elektronnyy arkhiv Ukrainy: Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. Vernadskoho [Electronic archive of Ukraine: V. Vernadsky National Library of Ukraine]. Retrieved from: <https://nbuv.gov.ua> [in Ukrainian].
- Lypak, O. (2020). Zastosuvannya tekhnolohiy VR ta AR v muzeyakh [Application of VR and AR technologies in museums]. *Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-tekhnichnoyi konferentsiyi*, 15 travnya 2020 roku. Ternopil: Ternopilskyy natsionalnyy tekhnichnyy universytet imeni Ivana Pulyuya. [in Ukrainian].
- Nashe y ne nashe. Shcho take spilna spadshchyna i yak yiyi berehty [Ours and not ours. What is a common heritage and how to protect]. 2020. Retrieved from: <https://novapolshcha.pl/article/nashe-i-ne-nashe-sho-take-spilna-spadshyna-i-yak-yiyi-berehti/> [in Ukrainian].
- Naftova spadshchyna diyalnosti Ihnatiya Lukasevycha [The oil legacy of Ignaty Lukasiewicz's activities]. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/lukasiewicz/>.
- Treyher, H., Khol, E. (1954). Kultura ta komunikatsiya. Model analizu [Culture and Communication. A Model of Analysis]. [in Ukrainian].
- Aggarwal, R. & Singhal, A. (2019). Augmented reality and its effect on our life. *International Conference on Cloud Computing, Uttar Pradesh, India*. 10–11 January 2019, 510–515 [in English].
- Cyfrowe Dziedzictwo. Retrieved from: <https://cyfrowiedzictwo.pl> [in English].
- Caudell, T. (1992). Augmented reality: An application of heads-up display technology to manual manufacturing processes. *Conference: System Science*, V. 2, 659 – 669. DOI: 10.1109/HICSS/1992/183317 [in English].
- Comm.on Heritage. Retrieved from: <https://common-heritage.eu/the-project/>
- Europeana – European digital library. Retrieved from: <https://www.europeana.eu>.
- Hall, E.T. (1955). Hidden Differences: Studies in International Communication. P. 24. [in English].
- Hayles, N.K. (2012). How We Think: Transforming Power and Digital Technologies. In: Berry, J. ed. *Understanding digital humanities* Palgrave Macmillan. P. 42–66 [in English].
- Krajewski, M. (2022). Digital Heritage in Poland. *Digital Humanities Quarterly*.
- Książpol & Kristinopol: ethno+geo=perspective. Retrieved from: <https://pbu2020.eu/en/projects2020/412> [in English].
- Le Deuff, O. (2018). *Digital Humanities: History and Development*. London: Wiley-ISTE. 159 p.
- MOUNTAINTASTE. The culinary traditions of the highlanders. Retrieved from: <https://tesim-enicbc.eu/wp-content/uploads/2022/10/MOUNTAINTASTE.pdf>.
- Polona.pl Retrieved from: <https://polona.pl>.
- PL-UA_Programme Manual. Regular projects – application. Retrieved from: https://pl-ua.eu/files/uploads/pages_en/pbu2021-2027/ [in English].